Skolinspektionen

Bilaga 1

Verksamhetsrapport

2015-03-19

Dnr 400-2014:4245

# Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av skolornas arbete för att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan vid Jämtlands Gymnasium, Fyrvalla 4A i Östersunds kommun

## Innehåll

| | |
|---|---|
| Inledning | sid. 1 |
| Bakgrundsuppgifter om Jämtlands Gymnasium, Fyrvalla 4A | sid. 2 |
| Bakgrund och syfte | sid. 2 |
| Frågeställningar | sid. 3 |
| Resultat | sid. 3 |
| Metod och material | sid. 9 |

## Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolornas arbete för att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan på yrkesprogram under hösten 2014 och våren 2015. Granskningen vid Jämtlands Gymnasium, Fyrvalla 4A, i Östersunds kommun ingår i detta projekt. Granskningen görs med utgångspunkt från ett antal elever vid den utvalda skolan, (se metodavsnitt). Resultatet avser således endast de elever på skolan vars skolsituation har granskats. Det finns fler elever med frånvaroproblematik på skolan, men deras studiesituation har således inte granskats.

Jämtlands Gymnasium, Fyrvalla 4A besöktes den 28- 30 januari 2015. Ansvariga inspektörer har utredare Annica Emmervall och Malin Salemyr varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av skolornas arbete för att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan genomförs i ytterligare 30 skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande rapport. För de skolor som ingått i granskningen ger den övergripande rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

## Bakgrundsuppgifter om Jämtlands Gymnasium, Fyrvalla 4A

Fyrvalla är en del av Jämtlands Gymnasium och består av två skolenheter A och B som leds av varsin rektor. Fyrvalla erbjuder utbildning på el- och energiprogrammet, VVS- och fastighetsprogrammet, industritekniska programmet samt fordons- och transportprogrammet. I denna rapport bedöms enhet 4A, som består av el- och energiprogrammet och VVS- och fastighetsprogrammet.

## Bakgrund och syfte

Elever som helt lämnar utbildningssystemet är under stor risk för att hamna utanför arbetsmarknaden och att få såväl ekonomiska som psykosociala problem framöver. Även elever som genomgår gymnasieskolan men inte får slutbetyg, riskerar utanförskap från arbetsmarknad och vidare studier, särskilt i de fall då eleverna saknar betyg i ett stort antal kurser.

Trots att i stort sett samtliga ungdomar börjar gymnasieskolan är det endast 74 procent av landets 20-åringar som har ett slutbetyg från gymnasiet[1]. För de nationella programmen är det yrkesprogrammen som har lägst andel elever som når ett slutbetyg inom tre år. Totalt sett är det knappt en procent av eleverna som startade på ett nationellt program i gymnasiet hösten 2011 som sedan inte finns registrerade i gymnasieskolan år två eller tre. Det vanligaste skälet till att eleverna inte fullföljer sin skolgång är alltså inte att de helt avbryter sina studier – utan istället att de fortsätter vara formellt registrerade i skolan men utan att nå slutbetyg. Detta pekar på att det finns en grupp gymnasieelever med behov av olika anpassningar och stödåtgärder som skolan bör uppmärksamma och rikta förebyggande insatser till.

En del i arbetet med att motverka studieavbrott handlar om att främja närvaro och deltagande i utbildningen, exempelvis genom en god generell undervisning och en trygg skolmiljö. En annan del i arbetet riktar sig *mer specifikt* till de elever som av olika skäl påbörjat en process mot studieavbrott, där det är centralt att skolan identifierar dessa elever samt utreder och sätter in åtgärder som utgår från varje elevs behov. Ett tydligt uttryck för att en elev är i negativ spiral som kan leda till studieavbrott är när eleven **riskerar att inte nå målen i ett eller flera ämnen** och/eller **har hög frånvaro i skolan**. Det kan finnas flera orsaker till detta, bl.a. problem i den pedagogiska miljön eller i den sociala miljön. Detta kan också samverka med sådana faktorer som inte har sitt ursprung i

[1] Avser elever i den "gamla" gymnasieskolan då den första årskursen elever i den "nya" gymnasieskolan tar examen våren 2014.

skolmiljön t.ex. problem i hemmiljön men där skolan ändå ska stödja eleven till att fullfölja utbildningen.

Kvalitetsgranskningens syfte är därför att granska om elever som riskerar att inte nå kunskapskraven, får det pedagogiska stöd de behöver, för att förebygga att de avbryter sina studier och istället når en yrkesexamen.

## Frågeställningar

*Förebygger gymnasieskolan studieavbrott genom att möta elevernas behov av pedagogiskt stöd så att eleverna ges möjlighet att nå kunskapskraven och nå en yrkesexamen?*

1. Utgör elevens behov grunden för utformande av stödåtgärder för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?
2. Motiveras eleven till att delta i och genomföra de åtgärder som formulerats för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?
3. Samverkar berörda aktörer inom skolan kring eleven så att stödet genomförs så effektivt som möjligt?

## Resultat

### Utvecklingsområden

#### Utgör elevens behov grunden för utformande av stödåtgärder för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?

*Här granskas att de stödåtgärder som formulerats är anpassade för den enskilde eleven och om eleven är involverad i arbetet med att ta fram åtgärder. Det kan avse stödbehov i olika ämnen. Det kan också avse olika dimensioner av stöd, exempelvis anpassning av arbetsformer, stöd för att organisera sitt arbete eller stöd för att hantera sociala aspekter av utbildningen. Granskningen innefattar också om och hur åtgärderna och effekter av dem följs upp och utvärderas.*

*Uppmärksamma*

Eleverna i urvalet tycker att de har en bra relation till sina mentorer och lärare och uppfattar att såväl mentorer som lärare gör mycket för att hjälpa och stötta dem i de olika kurserna och försöker få dem att komma till skolan. Någon säger att mentorn ringer direkt när de inte kommer till skolan. Men samtidigt ger intervjuerna med eleverna en bild av att lärare och mentorer inte alltid känner

till vad det är eleverna har svårt med. Flera av eleverna i urvalet berättar att de behöver någon form av stöd i skolan för att kunna ta till sig undervisningen. Till exempel uttrycker flera av eleverna att de teoretiska momenten är svåra och att det underlättar för dem när lärarna ger dem en uppgift i taget och tydligt beskriver hur de ska göra. Vissa elever uppger att deras lärare nog inte känner till deras egentliga behov av stöd, en elev uttrycker att "jag var dålig på att förmedla det". En annan elev uttrycker att han har signalerat till läraren att han behöver någon annan form av undervisning, men att läraren inte tagit hänsyn till det i undervisningen.

Lärare, mentorer, elevhälsan och rektor beskriver att alla elever följs upp en till två gånger per termin enligt ett rullande schema vid så kallade elevuppföljningar/klassavcheckning. Uppföljningarna börjar första veckan i september och fortsätter hela läsåret. Där fångas elever upp som till exempel har icke godkända betyg, som riskerar att inte nå kunskapskraven i en eller flera kurser, eller som har hög frånvaro. Vid intervjuer med mentorer, lärare, elevhälsan och rektorn framkommer att mentorn har en viktig roll när det gäller att ha en helhetssyn på eleverna. Enligt skolans rutiner ska en lärare som uppmärksammar att en elev har hög frånvaro eller att eleven riskerar att inte nå kunskapskraven signalera detta till elevens mentor. Det är sedan mentor som ansvarar för att signalera till elevhälsan om de bedömer att en kartläggning eller utredning av elevens skolsituation behöver göras. Alla intervjuade beskriver att rutinerna är relativt tydliga. Vid intervjuer med mentorer framkommer dock att det är något oklart vad mentorn kan och ska göra om det inte fungerar för eleven i de kurser som mentorn inte undervisar i.

*Kartläggning*

Flera av eleverna uppfattar inte att någon i skolan gjort en kartläggning av deras behov av stöd. För någon elev har en kartläggning påbörjats efter att eleven själv påtalat att denne vill att det ska göras. Någon elev berättar att han själv upplevde att han jobbade bättre när han satt ensam, och att han talade om det för läraren men att möjligheten att fortsätta göra detta inte fanns. Några elever beskriver att läraren istället för att "tjata" om att lämna in olika uppgifter och att komma ikapp kunde ha frågat eleven om vilket stöd denne behövde.

Lärare och mentorer uttrycker att de vid flera tillfällen, i både formella och informella möten, diskuterat flera av eleverna i urvalet för att skapa sig en bild av respektive elevs skolsituation. Det framgår inte av intervjuer eller de dokument som Skolinspektionen tagit del av om och i så fall vilka åtgärder som efter dessa diskussioner beslutats för eleverna. Vid intervjuer med lärare, elevhälsan och rektorn framgår att några av eleverna i urvalet inte har kommit upp till

diskussion i elevhälsan förrän i årskurs 3, fastän skolan sedan eleven gick i årkurs 1 uppmärksammat att eleven kan behöva någon form av stöd.

Av intervjuer med lärare, mentorer och elevhälsan framgår att det inte skett någon fördjupad kartläggning av elevernas behov av stöd och att det arbete som har gjorts inte har dokumenterats i tillräckligt utsträckning. För flera av eleverna i urvalet uttrycker lärare och mentorerna att eleverna inte har några problem med inlärningen, utan att det är frånvaron som är det största problemet. Någon uttrycker till exempel: "Om eleven bara var här skulle han/hon klara sig". Lärare och mentorar uppger vid intervju att flera av eleverna har haft hög frånvaro sedan de började på skolan. De beskriver att de samtalat med eleverna för att försöka förstå varför eleverna inte kommer till skolan, men att detta inte alltid hjälpt. Några av de intervjuade lärarna och mentorerna uttrycker för flera elever att de inte vet vad de ska göra för att ta reda på vad eleverna behöver för ytterligare stöd för att komma till skolan och klara kurserna. Lärarna uttrycker att de skulle behöva hjälp från andra kompetenser för att förstå sig på vad de enskilda eleverna skulle behöva hjälp med. För en elev uttrycker mentorn att han skulle vilja att någon hjälpte eleven att hitta motivationen och viljan.

*Åtgärder*

Eleverna beskriver situationer där eleven och läraren tillsammans diskuterat elevens studiesituation och kommit fram till vad eleven behöver för och anpassningar i undervisningen. Exempel som eleverna nämner är lärare som tar en uppgift eller några frågor i taget istället för allt på en gång och att läraren förklarar på ett tydligt sätt så att eleverna hänger med. Andra exempel är att eleven kan visa sina kunskaper genom att skriva en uppsats istället för att göra ett traditionellt prov.

Några elever beskriver att deras mentor eller lärare har hjälpt dem att planera studierna i vissa kurser som de legat efter i eller som varit svåra. Flera elever uttrycker dock att de inte riktigt förstått vad de ska göra för att komma ikapp och att de glömt bort vad de skulle göra, men att ingen lärare påminde dem. En elev uttrycker det är "fortfarande oklart vad som krävs av mig. Mina föräldrar ska hjälpa mig".

De åtgärder som mentorer och lärare beskriver att de gör för att komma till rätta med frånvaron och att eleverna kommit efter i olika kurser är samtal med eleverna om att de behöver vara i skolan för att undervisningen ska gå bra och samtal om vikten av att bryta ett beteende och om att ta ansvar. När eleven väl är på lektionerna beskriver lärarna att de anpassar undervisningen på olika sätt för att möta elevens behov, till exempel genom att utgå från elevens intressen och via dessa försöka locka eleven att lära sig mer. De beskriver även att de

försöker synliggöra när eleven lär sig nya saker och märker att eleverna då växer och att det betyder mycket för eleven att få mycket beröm. Lärare och mentorer beskriver även att de försökt göra en planering kring undervisningen och hur eleven ska kunna ta igen missade moment i kurserna. För några av eleverna beskriver lärare och mentor att planen fallit på att eleven inte gjort sin del, till exempel inte kommit till skolan och inte lämnat in uppgifter som bestämts. För några elever har specialpedagogen hjälpt till att planera studierna i olika kurser, och för någon elev har specialpedagogen även hjälpt till i undervisningen. Lärare och mentorer har för vissa elever föreslagit att de ska gå till kuratorn, men det har de inte velat.

*Uppföljning*

För flera av eleverna i urvalet har åtgärder diskuterats redan i årskurs 1, men vare sig intervjuer med personalen eller dokumentation som Skolinspektionen tagit del av gällande eleverna visar att det skett någon individuell uppföljning av dessa åtgärder. Skolan har därför inte kunnat ta ställning till om insatserna haft effekt. Det är även oklart för flera av eleverna hur det går med de planerade åtgärderna och om de ger resultat. Flera av eleverna i urvalet har fångats upp på nytt vid elevuppföljning/klassavcheckning en eller fler terminer senare. För en av eleverna har ytterligare diskussioner i lärarlaget och elevhälsan förts först efter att eleven själv sökt upp mentor eller lärare.

**Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att** det av granskningen framgår att Jämtlands Gymnasium, Fyrvalla 4A, behöver utveckla arbetet med att tidigt upptäcka elever med inlärningssvårigheter eller elever som av andra skäl behöver stöd i skolarbetet. Elevers höga frånvaro behöver tas som en signal om att en kartläggning av elevens situation kan behöva göras för att kunna sätta in adekvat stöd. Skolan behöver också utveckla arbetet med uppföljning och utvärdering av de stödinsatser som bestämts och genomförts för eleven. Det gäller såväl extra anpassningar som särskilt stöd för att veta vad som fungerar och när nya insatser behöver vidtas samt för att uppmärksamma om en elevs behov av särskilt stöd behöver utredas. Vidare behöver skolan tydliggöra när och vem som ska signalera om en elevs behov av stöd till elevhälsan.

**Samverkar berörda aktörer inom skolan kring eleven så att stödet genomförs så effektivt som möjligt?**

*Här granskas om elevens behov av stöd är utgångspunkt för att skolans olika aktörer, till exempel mentor, lärare, elevhälsa, rektor och studie- och yrkesvägledare, arbetar gemensamt för att definiera och formulera vilket stöd eleven behöver för att kunna nå målen för utbildningen.*

De elever Skolinspektionen intervjuat uppger att de har en bra relation med sina mentorer och de flesta av sina lärare. Eleverna tycker att lärarna och mentorerna ger dem stöd och att de på olika sätt försöker få dem motiverade för studierna. Alla elever har en mentor. Oftast får eleverna nya mentorer när de börjar andra året. Några av eleverna tycker att lärarna samverkar kring dem och deras behov. En elev beskriver att det ibland sker viss samordning mellan de olika teoretiska och de praktiska kurserna, och att det kunde ha hjälpt dem i deras skolarbete om sådan samverkan skedde oftare. En elev ger exempel på att det i ettan var lite tuffare eftersom de då hade många teoretiska kurser.

Mentorerna uttrycker att de känner de flesta av sina mentorselever väl. De försöker på olika sätt att lära känna sina elever och upptäcker ganska snabbt vad som fungerar bra i undervisningen för eleverna. De uppfattar inte att det sker någon direkt överlämning från tidigare mentorer till de nya mentorerna när eleverna byter grupp och att detta är något som skulle behöva utvecklas för att säkerställa att kunskap om eleven och elevens behov kommer den till den nya mentorns kännedom så fort som möjligt. Några mentorer uttrycker att överlämningen av information om eleverna mellan första och andra året oftast fungerar väl, medan den inte fungerar lika bra mellan andra och tredje året. Det får till följd att viktig kunskap om eleven inte förs vidare till den mentor som tar över ansvaret för eleven och har för eleverna i urvalet fått den konsekvensen att stödåtgärder dröjt. Ett bättre informationsutbyte skulle medföra att eventuella stödinsatser kunde sättas in tidigare.

Flera av lärarna beskriver att de i sina kurser anpassar undervisningen efter elevernas behov. Lärarna i yrkesämnena uttrycker även att de ibland har lättare att nå fram till eleverna för att de ofta är intresserade av ämnet men också att de kan relatera till yrkeslivet och på det sättet få eleverna att förstå vikten av att ta ansvar. Lärarna tillika mentorerna uppger till exempel att eleven får börja med en praktisk uppgift och utifrån den får eleven skriva något om uppgiften. Om en elev tycker att de teoretiska delarna är svåra, delar lärarna upp kursmomenten i delar och lärarna försöker att blanda mellan teoretiska och praktiska delar så att eleverna ska tycka att det är lättare och mer intressant. Lärarna beskriver också att de gör anpassningar genom att låta elever redovisa praktiskt istället för bara skriftligt.

Lärare uppger att de försöker få till stånd ett utökat samarbete mellan yrkesämnen och gymnasiegemensamma ämnen, men flera av lärarna tycker att det sker i för liten utsträckning.

Lärarna ger exempel på där samarbetet mellan yrkeslärarna och lärare i gymnasiegemensamma ämnen fungerar bra så att eleverna får ett sammanhang kring de stödinsatser som ska genomföras och de ger även exempel på att olika försök görs för att utöka ett sådant samarbete. Men flera av lärarna uttrycker dock att det sker mycket informella samtal mellan lärarna om eleverna, deras behov och om goda exempel i undervisningen, men flera uttrycker att det skulle behöva ske mer systematiskt för att leda till bättre effekt för eleverna.

Alla intervjugrupper uppger att samverkan med elevhälsan generellt fungerar bra. Men samtidigt uttrycker såväl lärare som elevhälsan att de generella rutinerna inte fungerat för eleverna i urvalet. Några av eleverna har "fångats upp" först vid den genomlysning som sker för alla elever en gång per termin, vid elevuppföljning/klassavcheckning. Flera elever i urvalet borde enligt elevhälsan och lärarna ha fångats upp långt tidigare. En del elever har varit uppe till diskussion i elevhälsoteamet uppger mentorer, lärare, elevhälsan och rektorn. Men det framgår inte av intervjuerna eller av den dokumentation som Skolinspektionen tagit del vad dessa möten lett till för åtgärder. Det är även oklart vad som bestämts om uppföljning av de eventuella åtgärder som beslutats och vem som är ansvarig för uppföljningen. För eleverna i urvalet har denna otydlighet inneburit att adekvata åtgärder har dröjt. Det framgår vid intervju med bland annat elevhälsan att skolan behöver tydliggöra för alla lärare och mentorer när och vem som ska signalera till elevhälsan. Enligt elevhälsan har nya rutiner kring samverkan med elevhälsan tagits fram och dessa ska informeras om och implementeras under våren 2015. De nya rutinerna tydliggör när elevhälsan ska kopplas in, och även specialpedagogens roll vid till exempel kartläggningar och utredning av en elevs behov av stöd.

**Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att** en förutsättning för arbetet med att förhindra studieavbrott är att det finns en fungerande samverkan mellan berörda aktörer på skolan i arbetet med elever i behov av stöd och att rektorn skapar förutsättningar för detta. Av granskningen framgår att enskilda lärare på olika sätt försöker ta reda på och skapa sig en egen bild av elevens behov av stöd och vilka stödåtgärder som fungerar. Denna information förmedlas inte alltid till andra berörda parter såsom lärare i andra kurser eller nya mentorer. Granskningen visar även att det inte alltid är tydligt när och vem som ska informera elevhälsan om en elevs eventuella behov av stöd.

För att stödåtgärderna ska kunna genomföras effektivt behöver rektorn skapa förutsättningar för gemensam dialog såväl mellan lärare som mellan lärare och elevhälsan om eleverna och deras behov. Strukturer för samverkan behöver omfatta hela processen med att upptäcka, kartlägga, åtgärda samt följa upp och utvärdera de stödåtgärder som satts in.

## Metod och material

Under hösten 2014 och våren 2015 granskar Skolinspektionen skolornas arbete att förebygga studieavbrott vid 31 skolor i landet. Av dessa skolor har 8 kommunala huvudmän och 23 fristående huvudmän granskats.

Granskningens utgångspunkt har varit djupintervjuer med ca fem elever per skola som vid tidpunkten för granskningen var inskrivna på yrkesprogram. Urvalet av elever har baserats på en riskvärdering av elevens stödbehov, där elever med störst stödbehov valts ut för granskningen. Valet av elever har utgått från risksignaler från betygskatalog tillsammans med omfattande frånvaro. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av de utvalda elevernas individuella studieplaner, eventuella åtgärdsprogram och en sammanställning av skolans dokumenterade systematiska kvalitetsarbete.

Vid besöket har de utvalda eleverna intervjuats enskilt. Även de utvalda elevernas mentorer har intervjuats enskilt. Dessutom har lärare, rektorn och representanter för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen intervjuats.